

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ЛІ ЖУЙЦІН

УДК 378.147:78.08]:[373.011.3-051:78](043.3)

**МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ
ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ СПІВАЦЬКОГО НАВЧАННЯ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор
ЄРЕМЕНКО Ольга Володимирівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
завідувач кафедри хореографії та
музично-інструментального виконавства.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЛАБУНЕЦЬ Віктор Миколайович,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
декан педагогічного факультету;

кандидат педагогічних наук, доцент
ЛІХІЦЬКА Лариса Миколаївна,
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти.

Захист відбудеться 27 червня 2019 р. о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 27 травня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Зростання потреби в духовно-багатому суспільстві, зокрема в духовно-розвиненому і культурно-самодостатньому підростаючому поколінні, зумовлено сучасними тенденціями не тільки в нашій державі, а й у політичному, економічному, соціокультурному житті більшості країн світу. Ці тенденції пов'язані, насамперед, із нехтуванням загальнолюдських орієнтирів, ідеалів, смаків, уподобань. За таких обставин формування естетичних орієнтирів особистості, в яких гармонійно відбиваються її духовні особливості, життєтворчі цінності, виступає одним із шляхів становлення різнобічно розвиненої, цілісної особистості.

Здатність людини до сприймання естетичних ознак, явищ, предметів навколишнього світу впливає на людське спілкування, взаємовідносини. Зважаючи на те, що краса, гармонія є основою людських взаємних стосунків, спілкування з довершеним у житті й мистецтві впливає на прояви добра, духовності. Відчуття й розуміння неповторності кожної миті та життєвих явищ пов'язані з людськими почуттями та переживаннями, а також художнім досвідом як чинником цілеспрямованого розвитку особистості.

Вітчизняна система освіти містить значні можливості активізації процесу становлення й розвитку особистості, спроможної до високоморальних вчинків і духовно насичених дій. Під таким кутом зору формування естетичних почуттів, художніх смаків, здібностей і вподобань під час художньо-естетичного навчання й виховання стає одним із провідних завдань сучасної освіти.

Означена проблема знайшла своє відображення в здобутку таких науковців, як Е. Абдуллін, Ю. Алієв, О. Буров, С. Долуханов, М. Киященко, А. Козир, Н. Миропольська, В. Панченко, Л. Паньків, Г. Падалка, О. Рудницька, Т. Танько, Г. Шевченко, О. Щолокова, а також таких китайських дослідників, як Вей Лімін, Ван Шанху, Лю Цзін, Ма Чен, Шень Сяну, Чжао Веньфан, Цзіннь Нань та ін.

Опрацювання наукових джерел засвідчує, що музично-естетичний смак вивчається у зв'язку з художнім інтересом (О. Дем'янчук, Г. Щукіна та ін.); у контексті формування музичного сприйняття (Н. Гродзенська, О. Костюк, В. Остроменський, О. Ростовський та ін.), естетичної оцінки (В. Бутенко, Л. Коваль, Г. Падалка та ін.), становлення особистості та її естетично-ціннісного ставлення до дійсності й мистецтва (І. Бех, Т. Борисова, О. Гордійчук, І. Зязюн, А. Козир, Г. Тарасова та ін.).

Актуальність означеної проблеми зумовлена своєчасністю з'ясування *низки суперечностей*, а саме між:

- зростаючою потребою кожної нації у збереженні культурно-ціннісних надбань та реальним станом розвитку художньо-естетичних орієнтирів підростаючого покоління;

- необхідністю навчальної практики в науково обґрунтованій системі формування музично-естетичного смаку підлітків і недостатнім рівнем теоретичного фундаменту у вирішенні означеної проблеми;

- доцільністю модернізаційних змін у методичному забезпеченні співацького навчання та недостатньою розробкою даного питання в контексті розвитку музично-естетичного смаку підлітків.

Необхідність віднайдення дієвих шляхів з'ясування цих протиріч, соціальне значення проблеми розвитку музичного естетичного смаку школярів-підлітків під час співацького навчання та її недостатня теоретико-методична розробка уможливили актуальність дослідницької праці та були основою формулювання її теми: *«Методика розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики» (протокол № 5 від 26 грудня 2014 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 26 травня 2015 року).

Мета дослідження – розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити методику розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання.

Об'єкт дослідження – співацьке навчання учнів підліткового віку.

Предмет дослідження – методика розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання.

Завдання дослідження:

- з'ясувати стан розробки досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній науці й мистецтвознавстві та схарактеризувати поняттєво-термінологічний апарат;

- розробити та теоретично обґрунтувати компонентну структуру розвитку музично-естетичного смаку підлітків під час навчання співу;

- визначити критерії, показники й рівні розвиненості музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання;

- розробити поетапну методику розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання;

- експериментально перевірити ефективність запропонованої методики розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання.

Методи дослідження. З метою з'ясування поставлених завдань запропоновані такі загальнонаукові методи як: узагальнення – для розробки наукового апарату дослідження, компонування його концептуальних положень та висновків; аналітичний – для аналізу філософських, психологічних,

педагогічних, методичних і мистецтвознавчих праць; структурно-системний – для визначення структури означеного феномена; спостереження, обговорення, опитування, порівняння – для розробки та характеристики рівнів розвиненості музично-естетичних смаків учнів-підлітків у процесі співацького навчання; моделювання – для конструювання моделі розвитку музично-естетичних смаків підлітків під час навчання співу з метою реалізації досліджуваних процесів; педагогічний експеримент – для вивчення стану означеного феномена та перевірки ефективності методики його розвитку; статистичний – для інтерпретації та узагальнення результатів і доведення їх достовірності.

Наукова новизна і теоретична значущість отриманих узагальнень дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- визначено сутність і зміст розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання;
- розроблено компонентну структуру розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання; визначено критерії, показники й рівні розвиненості даного феномена;
- представлено методику розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання.

Уточнено поняття «розвиток музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання».

Удосконалено зміст співацького навчання підлітків.

Подальшого розвитку набули наукові позиції щодо сутності і змісту навчання музичного мистецтва в напрямі становлення художньо-ціннісних орієнтацій підростаючого покоління.

Теоретико-методологічним фундаментом роботи стали наукові здобутки у сфері мистецтвознавства, педагогіки, філософії, психології, досягнення міждисциплінарних пошуків щодо музичного навчання підростаючого покоління, обґрунтування і розробка принципів, методичних підходів, засобів формування їх естетичних смаків та уподобань, виокремлення орієнтирів поліпшення вокально-хорового процесу, а саме: праці видатних митців про значення мистецької сфери у становленні духовності особистості (Б. Асаф'єв, Ю. Борєв, Л. Виготський, І. Бех, І. Зязюн, Е. Кучменко, Г. Меднікова, Є. Назайкінський, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, Б. Яворський та ін.); психолого-педагогічні концепції розвитку здібностей (Л. Бочкарьов, Г. Костюк, Б. Теплов, К. Платонов, В. Ражніков та ін.); наукові теорії художньо-творчої діяльності задля формування особистості (В. Бутенко, М. Каган, О. Леонтьєв, В. Медушевський, В. Орлов та ін.); концептуальні дослідження музичної освіти (Е. Абдуллін, А. Козир, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.); здійснення навчання співу як засобу забезпечення музично-естетичного розвитку (В. Антонюк, А. Болгарський, Н. Гребенюк, В. Бриліна, Л. Василенко, М. Микиша, В. Ємельянов, А. Менабені, Р. Юссон, Ю. Юцевич та ін.); дослідження присвячені формуванню художніх смаків та потреб школярів (О. Апраксіна, Л. Арчажникова, Н. Ветлугіна, Д. Кабалевський, О. Ростовський, В. Шацька та ін.), наукові позиції щодо

розвитку музично естетичних смаків під час вокально-ансамблевої та вокально-хорової діяльності (Б. Брилін, А. Болгарський, І. Дімова, О. Васильченко та ін.).

Практична цінність дослідження вбачається в тому, що його теоретичні узагальнення та експериментальні винайдення можуть бути використані в оновленні змісту уроків із вокально-хорового навчання підлітків, уточненні планів і програм учителів музичного мистецтва, розробці методичних рекомендацій щодо формування музично-естетичного смаку вихованців-підлітків у процесі співацького навчання. Виділено специфічні особливості розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання в закладах загальної освіти з урахуванням їх національних, ментальних і культурних властивостей. Це дозволяє інтегрувати результати дослідження в освітнє середовище КНР.

Апробація результатів дослідження проводилась у процесі виступів і обговорень основних положень та результатів дослідження на науково-методичних і науково-практичних конференціях, педагогічних нарадах. Міжнародних: Міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського (Київ, 2017, 2018); «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2017); «Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції» (Суми, 2017); «Творча спадщина А.С. Макаренка в контексті інноваційного розвитку освіти XXI століття» (Суми, 2018), «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2018); Всеукраїнських науково-практичних конференціях з міжнародною участю: «Проблеми мистецько-педагогічної освіти: здобутки, реалії та перспективи» (Суми, 2018); «Арт-терапевтичні технології у здоров'язбережувальній діяльності сучасних закладів освіти» (Суми, 2018); «Pedagogy and Psychology in an Era of Increasing Flow of Information – 2018» (Будапешт, Угорщина, 2018); Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Функції дизайну у сучасному світі» (Суми, 2017); «М. Д. Леонтович і сучасність» (до 140-річчя з дня народження) (Суми, 2017); на засіданнях кафедри теорії і методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, 2016-2018).

Впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснено в освітній процес: Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/967 від 15.06. 2018 р.), Інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (довідка № 1515 від 22.06. 2018 р.), ЗОШ I–III ступенів с. Чернявка Арапівського р-ну, Вінницької області (довідка № 10 від 12.02.2018 р.), Люботинської ЗОШ I–III ступенів № 3 Люботинської міської ради Харківської області (довідка № 68 від 06.02.2018 р.), КЗ Сумської міської ради Сумська дитяча музична школа № 1 (довідка № 50/01-20 від 06.09.2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження висвітлені у 12 одноосібних науково-методичних

публікаціях автора, 6 з яких представлено в провідних фахових виданнях України з педагогіки, 1 стаття в зарубіжному науковому виданні, 5 публікацій апробаційного характеру.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (240 найменувань). Основний текст дисертації складає 190 сторінок, загальний обсяг роботи – 230 сторінок. Робота містить 12 таблиць, 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, вказано методологічні та теоретичні основи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо впровадження та апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретико-методологічні основи дослідження розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання»* – на основі методів термінологічного, порівняльно-історичного та хронологічного аналізу виявлено стан розроблення досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній науці й мистецтвознавстві; схарактеризовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження та з'ясовано специфіку розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання.

Здійснений аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми засвідчив, що більшість науковців приділяють увагу питанню музично-естетичних смаків підлітків, адже кризова соціально-культурна ситуація та відсутність цілеспрямованої роботи не сприяють формуванню високих музично-естетичних смаків, спричинюють загальний низький рівень естетичної культури учнівської молоді.

Доведено, що значний вклад у розвиток національної культури внесли вітчизняні та зарубіжні діячі культури, освіти, мистецтва й науки минулого (Г. Аллен, В. Антонович, Ш. Баттьо, Г. Ващенко, Ф. Вольтер, К. А. Гельвецій, М. Грушевський, М. Драгоманов, П. Житецький, Т. Зінківський, І. Кант, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, В. Науменко, І. Огієнко, Ж.-Ж. Руссо, С. Русова, Г. Сковорода, К. Ушинський, І. Франко, Г. Шевченко, А. Шефтсбері, Я. Чепіга, Д. Юм та ін.). Це забезпечило формування й передачу наступним поколінням розвиненої системи етико-естетичних смаків. Зазначено, що проблема розвитку естетичних смаків молоді була актуальною протягом багатьох віків.

З'ясовано, що на сучасному етапі розвитку суспільства проблема естетичного виховання й формування музично-естетичних уподобань привертає увагу філософів (В. Андрущенко, Ю. Борєв, І. Гончаров, І. Зязюн, В. Ядов та ін.), соціологів (В. Потапчик, Ю. Фохт-Бабушкін, О. Семашко та ін.), психологів

(Б. Ананьєв, Л. Божович, П. Виготський, Б. Теплов та ін.), педагогів (Л. Коваль, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Передерій, Г. Шевченко, А. Щерба та ін.).

Наголошено на тому, що проблема формування й розвитку музично-естетичного смаку розглядається в контексті теорії музично-естетичного навчання та виховання. Зауважено, що багато дослідників сходяться на думці, що процес формування основ музично-естетичного смаку включає накопичення музичних вражень, засноване на знайомстві з кращими зразками музичного мистецтва (Е. Абдуллін, Л. Гольдін, Д. Кабалевський, О. Кривцун, В. Школяр та ін.).

Підсумовано, що музично-естетичний смак є не вродженою, а набутою духовною силою, він може розвиватися тільки в процесі залучення людини до культури й мистецтва. Вищим проявом музичної свідомості, обов'язковою складовою музично-естетичного смаку є музично-естетичний ідеал, який служить еталоном досконалого, прекрасного в музично-естетичній галузі й тим самим стверджує духовні орієнтири людини в мистецькому середовищі. Музично-естетичний смак розвивається в процесі позитивного ставлення підлітків до високохудожніх зразків музичного мистецтва на основі порівняння й вибору бажаних музичних творів.

Для з'ясування сутності основоположного поняття дослідження «розвиток музично-естетичного смаку учнів підліткового віку» розглянуто терміни «розвиток», «смак», «естетичний смак», «музичний смак», «музично-естетичний смак». Так, розвиток розуміється як безперервний процес, що виявляється в кількісних змінах, які спонукають до виникнення нових якостей, властивостей, ознак, котрі утворюються задля зникнення старих. Представлено тлумачення поняття «смак» у словниковій літературі як фізіологічного смакового відчуття, реакції смакових рецепторів на подразники в ротовій порожнині та як естетичного явища, розвиненого почуття прекрасного. Подано визначення поняття «естетичний смак» у довідниковій літературі, філософських працях, естетиці, психологічних і педагогічних наукових розвідках. Констатовано, що поняттю «естетичний смак» притаманні художньо-естетичні особливості, які сприяють висвітленню явищ та об'єктів оточуючої дійсності в контексті сприйняття, розуміння та оцінки естетичних процесів особистістю. Підкреслено, що естетичний смак підлітків виявляється як досить стійка характеристика особистості, котра забезпечує сприйняття, розуміння й оцінювання естетичної різноманітності дійсності, відмінність потворного від прекрасного. Отже, естетичний смак впливає на регуляцію взаємин з природним, предметним, соціальним та художнім середовищем. Різні тлумачення естетичного смаку мало чим різняться один від одного і їх сутність складається із раціональної, оцінної і чуттєвої природи смаку.

Закцентовано увагу на тому, що в сучасній теорії і практиці поняття «музичний смак» розглядається як одна із складових естетичної свідомості, а не тільки як різновид художньо-естетичного смаку. Отже, музичний смак, перебуваючи в структурі естетичної свідомості, нерозривно пов'язаний з

потребами, цінностями, сприйняттям та ін. У нашому дослідженні музичний смак розглядається як комплексна здатність особистості до інтегрування змісту, форм, емоцій, почуттів, інтересів, потреби, переваги та ін. (за Р. Тельчаровою).

Подано ключове поняття дослідження – музично-естетичний смак – як духовну здатність особистості до відбору музичних цінностей, що виявляється в індивідуальній оцінці естетичних якостей музичного об'єкта, зумовленої діалектичним поєднанням суб'єктивної їх оцінки із суспільною.

Розглянуто елементи музично-естетичного смаку: музично-естетичне сприймання, якість якого зумовлена рівнем музичної та естетичної інформованості людини; музична обізнаність, що виявляється в здатності розуміти музичні образи, форму і зміст музичного твору, а також види і жанри музичного мистецтва, наявність інтересу до музично-естетичної діяльності, зорієнтованість на музичні цінності, а також широта та стійкість музичних інтересів; художня комунікація, рівень розвитку якої засвідчує можливість об'єктивної оцінки музичних творів, самостійних суджень згідно особистісних уподобань.

Відповідно, *розвиток музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання* розуміється як активізація самостійного визначення підлітками художніх переваг навчального співацького матеріалу, спонукання до виявлення власної естетичної позиції в процесі художнього оцінювання, а також актуалізація здатності глибоко засвоювати й переробляти музичну інформацію, правильно визначати справжні цінності музичного мистецтва, самостійно аналізувати й адекватно оцінювати їх.

Висвітлено розвиток музично-естетичного смаку учнів підліткового віку як одне із провідних завдань художньо-естетичного навчання в школі та позашкільних закладах освіти. Сприймання найкращих музичних творів забезпечує духовне становлення особистості підлітка: виникнення в нього благородних відчуттів, позитивних емоцій, естетичних цінностей.

Доведено, що музично-естетичний смак як інтегральний показник сформованості естетичної свідомості характеризує особистість підлітка в цілому, виражає тип його індивідуального реагування на все, що його оточує. Окреслено об'єктивні й суб'єктивні закономірності формування особистісного музично-естетичного смаку. Зазначено, що учні підліткового віку по-різному підготовлені до спілкування з музичним мистецтвом. Існуючий стан їх музично-естетичного навчання засвідчує, що значна частина учнів має ще недостатній досвід пізнання й освоєння музичного мистецтва, відчуває значні труднощі в налагодженні плідного діалогу з проявами прекрасного в музично-виконавській практиці. Окреслено актуальні завдання розвитку музично-естетичного смаку учнів у процесі співацького навчання.

Доведено, що розвиток музично-естетичних смаків підлітків повинне здійснюватися як єдиний цілісний процес духовно-творчого становлення особистості учня, виховання в нього ціннісного ставлення до музичного мистецтва в процесі оволодіння музичними знаннями й уміннями.

У другому розділі – «Методична модель розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання» – розроблено й теоретично обґрунтовано модель методики розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання в єдності методологічних підходів, принципів, педагогічних умов, методів та прийомів педагогічного впливу на учнів, рівнів та етапів розвитку музично-естетичних смаків підлітків.

З метою всебічного аналізу процесу розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання в роботу впроваджено низку наукових підходів, які становлять методологічну основу дослідження, а саме: гуманістичний, національний, особистісний, аксіологічний.

На основі опрацювання методологічних засад дослідження обґрунтовано педагогічні принципи: цілісності, систематичності й послідовності, єдності освітньої, виховної та розвивальної функцій навчання. Зважаючи на особливості співацького навчання підлітків, визначено низку специфічних принципів, а саме: активної творчої діяльності, еколого-культурологічний, ціннісно-естетичної спрямованості.

Гуманістичний підхід дав можливість застосовувати в процесі навчання високохудожні твори, в естетичному змісті котрих втілено красу людської природи, що сприяє розвитку духовно-естетичної особистості учня. За допомогою гуманістичного підходу визначено стратегію методики розвитку музично-естетичного смаку, що гарантує ефективність співацького розвитку кожного з учнів, незалежно від початкового рівня розвитку його музичних і вокальних здібностей, можливість творчої самореалізації, відчуття задоволення від співацької діяльності. Втіленням цих положень було обрано принцип єдності освітньої, виховної та розвивальної функцій музичного навчання, що передбачає в нашому дослідженні не тільки засвоєння образно-змістового смислу вокально-хорових творів, а й розвиток умінь та навичок опанування музичних образів, використання систематичних дій у цьому процесі з метою становлення особистісних якостей, сприймання духовних цінностей та ін.

Застосування принципу цілісності в контексті гуманістичного підходу забезпечує зорієнтованість змісту, методів, форм музичного навчання на особистісний духовний розвиток школярів підліткового віку засобами залучення їх до якомога повнішого охоплення художніх надбань світової культури.

Національний підхід дав змогу, наряду з шедеврами світової класики, опанувати образний зміст національних творів через специфіку мистецько-виражальних засобів. У контексті національного підходу в нашому дослідженні реалізується еколого-культурологічний принцип. Даний принцип допомагає вирішенню завдань культурології як загальнотеоретичної науки, що сприяє дослідженню широкого спектру процесів взаємодії людини з природою, духовним, фізичним і соціальним світом, формуванню екологічної свідомості учня. Актуалізація екологічних засобів у контексті турботи про вокальне здоров'я підлітків виступає важливим культуротворчим процесом.

Особистісний підхід дозволив визначити художні можливості учня під час співацької діяльності з метою не тільки його художнього розвитку, але й становлення його як особистості. Опора на особистісний підхід дозволила виявити виховні, психофізіологічні та психологічні особливості школярів підліткового віку, що впливають на якість їхньої співацько-навчальної та виконавської діяльності, зокрема – нестійкість інтересів, їх зміна залежно від ціннісних орієнтацій і соціального оточення; необхідність урахування індивідуальних особливостей пам'яті, мислення, уваги; опора на попередній музичний досвід; тенденція до предметно-образного тлумачення творів; розвиток уміння утримувати увагу на абстрагованому, логічно-організованому матеріалі, що впливає на стійкість музичного сприймання. Реалізація означеного підходу зумовила обрання принципів активної творчої діяльності підлітків, систематичності й послідовності.

Аксіологічний підхід дозволив розглядати музично-естетичний смак підлітків у контексті розвитку їх інтересів, захоплень, естетичних уподобань, ціннісних орієнтирів. Принцип ціннісно-естетичної спрямованості в контексті нашого дослідження забезпечує осягнення підлітками естетичної цінності вокально-хорових творів під час співацького навчання, «формування схильності учнів до сприймання мистецтва як явища, що містить величезний потенціал втілення прекрасного в житті людини» (Г. Падалка).

Ураховуючи той факт, що функціонування даного феномена залежить від здатності учнів-підлітків сприймати, переживати, оцінювати естетичне значення творів музичного мистецтва та розвивати інтерес і бажання усвідомлювати художньо-естетичні цінності, виокремлено основні компоненти структури розвитку музично-естетичного смаку підлітків, а саме: *мотиваційно-орієнтувальний, операційно-діяльнісний, оцінювальний-інтерпретаційний*.

Мотиваційно-орієнтувальний компонент музично-естетичного смаку учнів підліткового віку під час співацького навчання передбачає оцінювальні дії з метою усвідомлення завдань співацького навчання, а також сформованість позитивного ставлення учнів до музичної діяльності, наявність стійкої мотивації до музичного навчання та під час виконання самостійних завдань. Означений компонент характеризується сформованістю навчальних і потребнісних мотивів, бажанням здійснювати співацьку діяльність, прагненням досягти високого рівня співацьких навичок з метою становлення музично-естетичних смаків і уподобань.

Операційно-діяльнісний компонент продовжує логіку послідовного розвитку музично-естетичного смаку вихованців у напрямі накопичення музично-слухового досвіду, необхідного для сприймання музичного твору (його виконання, слухання); усвідомлення елементів музичної мови; закріплення та поглиблення вмінь з метою їх застосування учнями на самостійній основі в різних видах діяльності (у нашому дослідженні – співацької). Завдяки означеному компоненту відбувається врахування якісних особливостей підлітків і вчителів музичного мистецтва як носіїв певної художньо-естетичної свідомості; специфіки музично-естетичної діяльності підлітків, досягнень як результату, який передбачає

підпорядкування поставленим цілям відповідних методів навчання та способів організації взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Оцінювально-інтерпретаційний компонент забезпечує оцінку педагогами й самооцінку учнями досягнутих під час співацького навчання результатів розвиненості музично-естетичного смаку, встановлення їх відповідності навчальним завданням, знаходження причин тих чи інших прогалин у знаннях учнів. У зазначеному контексті залучення школярів-підлітків до мистецької оцінювальної діяльності впливає на формування їхніх естетичних смаків та ідеалів.

Опрацювання педагогічного досвіду та наукової літератури методичного характеру дозволило обрати педагогічні умови й методи розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання.

Перша умова – *посилення ціннісно-естетичних аспектів у змісті співацького навчання підлітків у процесі навчальної та позанавчальної діяльності* – забезпечує формування оцінних суджень, ціннісних проявів, оцінювального ставлення до вокально-хорових творів. Друга умова – *створення позитивної емоційної насиченості співацьких занять* – орієнтує підлітків у напрямі активізації емоційних проявів у процесі вокально-хорової діяльності завдяки прийомам заохочення, підтримки. Третя умова – *стимулювання творчих проявів підлітків у соціокультурній вокально-хоровій діяльності* – передбачає актуалізацію творчих можливостей учнів залежно від їх здібностей, потреб, установок, ціннісних орієнтирів та ін. У контексті зазначеної умови відбувається виконання вокально-хорових творів на основі особистісних переживань щодо сприймання художнього образу.

Визначено й охарактеризовано модифіковані методи та форми розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання, а саме: *методи*: ескізно-виконавських паралелей (за Г. Падалкою); художньо-асоціативний, порівняльно-формотворчий, емоційно-гедоністичний (за О. Бузовою); занурення в жанрово-стильові ознаки; повторюваності сприймань, усвідомлення засобів музичної виразності (за О. Апраксіною); загострення слухової уваги (за Н. Долмановою); співу інструментальних тем (за Б. Асаф'євим і Н. Гродзенською); художнього порівняння (зокрема, виконавських інтерпретацій); «музичних колекцій» (за Н. Гродзенською); наочний (слуховий, зоровий): метод демонстрації (показу), словесні методи (бесіда, обговорення, пояснення, образні порівняння, оцінка, аналіз, питання, заохочення, вказівки, уточнення та ін.); метод повторення пройденого матеріалу та ін.; *засоби*: інформаційно-комп'ютерні технології, творчо-самостійні завдання, медіа- та ін.; *форми*: концерт-бесіда, лекція-концерт, семінар-концерт (за Б. Асаф'євим і Н. Гродзенською) та ін.

Визначені методологічні підходи, принципи, педагогічні умови й методи стали основою обґрунтування поетапної методики забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання та уможливили розробку її моделі. Модель методики включає мету педагогічної роботи, основні теоретико-методичні позиції дослідження та очікуваний результат (рис. 1).

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання» – викладено розроблені критерії та показники розвиненості музично-естетичного смаку підлітків, представлено констатувальний і формувальний етапи експериментальної роботи, подано її результати.

З метою з'ясування стану розвиненості музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання було розроблено критерії та показники, а саме: *критерієм мотиваційно-орієнтувального компоненту* визначено ступінь сформованості інтересу до музичного мистецтва, зокрема до вокально-хорової діяльності (показники: інтерес і стремління особистості до «спілкування» з улюбленим автором, твором, отримання нових музичних вражень; активне, стійке, усвідомлене бажання засвоєння музичного матеріалу; потреба підлітка в освоєнні різних видів музично-виконавської діяльності й необхідність володіння вокально-хоровою діяльністю); *критерієм операційно-діяльнісного компоненту* є міра здатності до аналітичного опрацювання музичного матеріалу (показники: наявність знань щодо мистецтва; спроможність до розрізнення виразних засобів та визначення їх ролі в передачі художньо-образного змісту творів); *критерієм оцінювально-інтерпретаційного компоненту* визначено міру здатності до оцінювання музичного мистецтва (наявність улюблених музичних творів, авторів, виконавців; схильність до усвідомленого вибору співацького репертуару; прагнення до відпрацювання виконавських умінь згідно з ідеальними уявленнями про прекрасне).

У проведенні констатувального експерименту брали участь 180 підлітків, 70 студентів та 26 учителів музичного мистецтва, керівників вокально-хорових гуртків, учителів дитячої музичної школи. Програма констатувального експерименту спрямовувалася на визначення рівнів розвитку музично-естетичного смаку підлітків у вокально-хоровій роботі в процесі навчальної та позанавчальної діяльності й передбачала з'ясування таких завдань: аналіз державних стандартів, програм з предмету «Музичне мистецтво» (Л. Масол та ін.) та «Мистецтво» (Л. Масол та ін.), планів позакласної вокальної та вокально-хорової роботи; робочих програм, навчально-методичних комплексів, індивідуальних програм студентів з вокально-хорових дисциплін; розробку діагностичної методики розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі вокально-хорового навчання; проведення діагностичного зрізу, здійснення якісної та кількісної обробки його результатів з метою визначення рівнів розвитку означеного феномена.

У результаті зведення даних діагностування показників визначено рівні розвиненості музично-естетичного смаку підлітків:

- *високий рівень*, для якого була характерна стійкість музичних інтересів, визначеність переваг, сформованість системи художніх цінностей, розвинене художньо-естетичне відчуття, активне бажання засвоєння музичного матеріалу, високий рівень розвитку музично-естетичного сприймання, об'єктивність оцінок і суджень про музичні твори, здатність до розрізнення виразних засобів з метою визначення їх ролі в передачі художньо-образного змісту твору,

обізнаність у музичному мистецтві, що співвідносилися з високим чи достатнім рівнем умотивованості щодо опанування музичною діяльністю (зокрема вокально-хоровою), успішності в навчанні;

- *середній рівень*, що характеризувався за такими ознаками: нестійкий (ситуативний) інтерес до музичних явищ і фактів, невизначеність у музичних перевагах; недостатнє бажання засвоєння музичного матеріалу, вміння орієнтуватися лише на окремі музичні зразки – еталони того чи іншого музичного жанру або стильового напрямку; недостатня розвиненість художньо-естетичного сприймання, обмежена можливість у розвитку виконавських умінь згідно з ідеальними уявленнями про прекрасне;

- *низький рівень*, характерними особливостями якого були однобічність музично-естетичної інформації, низький рівень музичних знань; несформованість стійкого інтересу та музичних переваг, відсутність ціннісних орієнтацій у музичній культурі; нездатність до самостійних оцінок та суджень, висловлювання смакових оцінок за принципом «сподобалось – не сподобалось»; переважно негативне ставлення до класичної та народної музики, небажання її сприймати, нездатність до обґрунтування власної думки щодо музичних уподобань; низький рівень виконавських умінь, тим більше неможливість їх узгодити з уявленнями про прекрасне.

Кількісні результати констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи свідчать про те, що більшість досліджуваних підлітків володіють низьким рівнем розвитку музично-естетичного смаку (80 осіб (44,5 %)). Достатнім є відсоток таких, продемонстрували середній рівень (72 учня (39,1 %)). Підлітків із високим рівнем музично-естетичного смаку виявлено недостатньо – всього 28 осіб (16,4 %). Такі результати констатувального експерименту (превалювання низького й середнього рівнів розвитку музично-естетичного смаку учнів) можемо пояснити недостатньою методичною обізнаністю вчителів щодо розвитку музично-естетичного смаку підлітків, на що вказує поверховість, розрізненість музичних знань учнів, недостатнє усвідомлення ними цілісності процесу співацької діяльності, обмежене їх залучення до слухацької та виконавської діяльності та ін.

Організація та проведення формувального експерименту підпорядковувалися відповідним етапам експериментальної методики розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання, а саме: мотиваційно-експонувальному, аналітично-оцінювальному та творчорезультативному, що забезпечувало реалізацію поставленої мети та завдань дослідження. На всіх етапах у тій чи іншій мірі застосовувалися всі розроблені в дослідженні педагогічні умови.

Перший етап – *мотиваційно-експонувальний* – був спрямований на формування в підлітків розуміння необхідності володіння вокально-хоровими навичками з метою розвитку музично-естетичного смаку. Комплекс педагогічних заходів на мотиваційно-експонувальному етапі мав на меті сформувати стійку мотиваційну спрямованість підлітків на співацьку

діяльність, сприяти утворенню і проявам позитивних емоцій під час виконання вокальних творів. Сформованість мотиваційної сфери особистості підлітка забезпечує емоційну готовність до слухання й виконання зразків вітчизняної та світової вокальної класики, що в кінцевому результаті спонукає їх до виконавських дій, викликає необхідність в отриманні нових знань і навичок вокально-хорової діяльності. Методичне забезпечення даного етапу ґрунтувалося на художній доцільності вокального репертуару й реалізовувалося завдяки пріоритетній педагогічній умові – посилення ціннісно естетичних аспектів у змісті співацького навчання підлітків у процесі навчальної та позанавчальної діяльності. Основними методами виступали: пояснювально-ілюстративна група методів (пояснення-показ, художня демонстрація); метод схожості і контрастів; метод багатоваріативних сприймань музичного твору, прийом «руйнування» (за В. Белобородовою), метод інтересу та врахування попереднього досвіду.

Другий етап – *аналітично-оцінювальний* – передбачав безпосереднє оволодіння учнями вокально-хоровими навичками. Завдання цього етапу полягало в розвитку оцінювальних підходів під час сприймання вокально-хорових творів, поглиблення музично-естетичного інтересу, підтримування бажання брати участь в обговоренні вражень від сприйняття музичних творів, їхньому художньому аналізі. На даному етапі співацька діяльність виступає передусім в якості розвивального й виховного середовища, на тлі якого відбувається формування музично-естетичного сприймання, збагачення й уточнення музичних знань, самостійної оцінки якостей музичних творів; залучення учнів до колективного відвідування театральних вистав і концертів з наступним їх обговоренням, набуття досвіду активної участі в співацькій діяльності (відвідування вокальних, хорових колективів, інструментальних гуртків, ансамблів естрадної, народної, джазової музики тощо). Основними методами і засобами означеного етапу є: вокально-слухові вправи; інформаційно-комп'ютерні технології; пошуково-евристичні методи; метод музичного узагальнення; емоційної драматургії; метод інтонаційно-тематичного аналізу (за Л. Горюновою); метод достатнього вивчення, метод аналогій та ін. Ведучою педагогічною умовою даного етапу визначено – створення позитивної емоційної насиченості співацьких занять.

Третій етап – *творчо-результативний* – спрямовано на формування практичних вокально-хорових навичок з метою розвитку музично-естетичного смаку підлітків. Цей етап передбачав підвищення пріоритету творчо-рефлексивних форм роботи, оцінювання, відбір та творче застосування набутих співацьких умінь і навичок на практиці, їх узагальнення й закріплення згідно з ідеальними уявленнями про прекрасне. Основними методами означеного етапу є використання медіа засобів; метод порівняння виконавських інтерпретацій та ін. Провідною педагогічною умовою визначено стимулювання творчих проявів підлітків у соціокультурній вокально-хоровій діяльності.

Після кожного етапу формувального експерименту проводилися діагностичні зрізи за окремими компонентами розвитку музично-естетичного

смаку, а також аналіз і порівняння досягнутих результатів. Такі зрізи давали можливість відслідковувати динаміку змін, які відбувались у ході експерименту, встановлювати міру ефективності застосовуваних методичних заходів щодо розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання.

У результаті відповідних обчислень встановлено динаміку зростання рівнів розвитку музично-естетичного смаку підлітків, що унаочнено у таблиці 1.

Так, в експериментальній групі показники високого рівня підвищилися з 16,4 % до 36,7 %, тобто зросли на 20,3 %; середній рівень збільшився з 39,1 % до 42,1 %, тобто зріс на 3 %. Низький рівень зменшився з 44,5 % до 21,2 %, тобто більше ніж в 2 рази. У контрольній групі суттєвих змін не спостерігалось: високий рівень зріс на 4 %; середній рівень змінився на 1,5 %; низький зменшився на 2,5 %. Отримані результати показали суттєве зростання показників розвиненості музично-естетичного смаку підлітків експериментальної групи, тоді як у контрольній групі особливих змін не відбулося.

Таблиця 1

Динаміка зміни рівня розвитку музично-естетичного смаку

Рівні розвитку	До експерименту				Після експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
низький	80	44,5	82	45,6	39	21,2	78	43,1
середній	72	39,1	79	43,2	77	42,1	75	41,7
високий	28	16,4	19	11,2	64	36,7	27	15,2

Аналіз та порівняння результатів дослідження дали змогу простежити та виявити позитивну динаміку розвитку музично-естетичного смаку підлітків експериментальної групи, що доводить ефективність експериментальної методики й доцільність її впровадження в процес співацького навчання. Достовірність отриманих результатів перевірено за допомогою критерію Пірсона χ^2 . Він довів наявність змін у розвитку музично-естетичного смаку учнів-підлітків. Так, констатовано незначну розбіжність між показниками контрольної та експериментальної груп на початку експерименту (емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 не перевищує критичне значення). Крім того, виокремлено значну розбіжність між показниками контрольної та експериментальної груп за рівнями розвиненості музично-естетичного смаку після експерименту (емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 перевищує критичне значення). Отже, можна зазначити, що ефективність розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання підтверджена даними його теоретико-методичного осмислення та результатами дослідно-експериментального дослідження.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено нове розв'язання проблеми розвитку музично-естетичних смаків підлітків у процесі співацького навчання, що полягає в розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. Проведене дослідження та вирішення поставлених завдань дали підстави дійти таких **висновків**.

1. З'ясовано стан дослідженості проблеми в психолого-педагогічній науковій літературі й мистецтвознавстві. Визначено, що дослідження означеного феномена здійснюється на різних галузевих рівнях, а саме: філософському, соціологічному, психологічному, педагогічному, мистецтвознавчому. Схарактеризовано понятійно-термінологічний апарат дослідження, зокрема, розглянуто сутність естетичного та музично-естетичного смаків. Естетичний смак – це компонент структури особистості, що відображає її уподобання у сфері Прекрасного, одна з форм естетичного ставлення людини до довкілля і мистецтва. Естетичний смак виявляється у вибірковому ставленні до об'єктів, у здатності людини визначати естетичну цінність предметів і явищ дійсності, зокрема, мистецтва. Відповідно, «музично-естетичний смак» передбачає здатність людей диференційовано реагувати на різні прояви музичного мистецтва. А відтак, під розвитком музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання ми розуміємо стимулювання їхньої спроможності до самостійного визначення художніх переваг навчального співацького матеріалу, формування власної естетичної позиції в питаннях художньої оцінки, а також активізацію здатності глибоко засвоювати й переробляти музичну інформацію, самостійно аналізувати, оцінювати твори музичного мистецтва, здійснювати відбір справжніх цінностей музичного мистецтва,.

2. Розроблено й теоретично обґрунтовано компонентну структуру розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. Згідно з результатами проведеного дослідження визначена структура є системним поєднанням таких компонентів, як: мотиваційно-орієнтувальний, операційно-діяльнісний, оцінювально-інтерпретаційний.

3. Визначено критерії, показники та рівні розвиненості музично-естетичного смаку підлітків. *Критерієм* мотиваційно-орієнтувального компоненту є ступінь сформованості інтересу до музичного мистецтва, зокрема до вокально-хорової діяльності (показники: інтерес і стремління особистості до «спілкування» з улюбленим автором, твором, отримання нових музичних вражень; активне, стійке, усвідомлене бажання засвоєння музичного матеріалу; потреба підлітка в освоєнні різних видів музично-виконавської діяльності й необхідність володіння вокально-хоровою діяльністю). *Критерієм* операційно-діяльнісного компоненту визначено міру здатності до аналітичного опрацювання музичного матеріалу (показники: наявність знань щодо мистецтва; спроможність

до розрізнення виразних засобів та визначення їх ролі у передачі художньо-образного змісту творів). *Критерієм* оцінно-інтерпретаційного компоненту є міра здатності до оцінювання музичного мистецтва (наявність улюблених музичних творів, авторів, виконавців; схильність до усвідомленого вибору співацького репертуару; прагнення до відпрацювання виконавських умінь згідно з ідеальними уявленнями про прекрасне). У результаті проведеного дослідження виявлено рівні сформованості музично-естетичного смаку підлітків, а саме: низький, середній та високий, що відрізняються ступенем вмотивованості підлітків до співацького навчання, наявністю вокально-хорових знань і вмінь, а також здатністю адекватно оцінювати музичний твір.

4. Розроблено поетапну експериментальну методику розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. Означена методика складається з трьох етапів (мотиваційно-експонувальний, аналітично-оцінювальний та творчо-результативний) та передбачає реалізацію педагогічних умов (посилення ціннісно-естетичних аспектів у змісті співацького навчання підлітків у процесі навчальної та позанавчальної діяльності; створення позитивної емоційної насиченості співацьких занять; стимулювання творчих проявів підлітків у соціокультурній вокально-хоровій діяльності та принципів). Перший етап – мотиваційно-експонувальний – спрямований на формування в підлітків розуміння необхідності володіння вокально-хоровими навичками з метою розвитку музично-естетичного смаку. Другий етап – аналітично-оцінювальний – передбачає безпосереднє оволодіння учнями вокальними навичками. Третій – творчо-результативний – етап спрямовано на формування практичних вокально-хорових навичок з метою розвитку музично-естетичного смаку підлітків.

5. Експериментально перевірено ефективність методики розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання, що підтверджується відмінністю динаміки в показниках діагностувальних зрізів експериментальних і контрольних груп на прикінцевому етапі дослідження. На основі статистичної обробки результатів і узагальнених отриманих даних експериментальної роботи з'ясовано, що кількість досліджуваних високого рівня зросла з 16,4 % до 36,7 %, середнього рівня – 39,1 % до 42,1 %, натомість кількість досліджуваних низького рівня впала з 44,5 % до 21,2 %. У КГ кількість досліджуваних високого рівня зросла з 11,2 % до 15,2 %, середнього рівня – з 43,2 % до 41,7 %, низького рівня – впала з 45,6 % до 43,1 %.

Результати формувального експерименту виявили позитивні зрушення в розвиненості музично-естетичного смаку підлітків. Використані статистичні методи якісної та кількісної обробки отриманої інформації дали можливість зробити такі висновки: у мотиваційно-орієнтувальній сфері зафіксовано позитивні зміни, динаміка змін в учнів підліткового віку експериментальної групи перевершує динаміку змін в учнів контрольної групи; зафіксовані на завершальній стадії експерименту рівні сформованості музично-естетичного смаку учнів експериментальної групи за всіма критеріями є вищими, ніж

аналогічні рівні учнів контрольної групи. Отже, розроблену в процесі дослідження методику розвитку музично-естетичного смаку підлітків можна вважати ефективною.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. На подальше вивчення заслуговують питання репертуарного забезпечення розвитку музично-естетичного смаку школярів різних вікових груп; удосконалення співацького навчання з урахуванням здоров'язбережувальних підходів та ін. Дослідження відкриває перспективу для більш детального вивчення впливу музично-естетичного смаку підлітка на його духовне зростання.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРАЦІЇ ВИСВІТЛЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Лі Жуйцін. Особливості прояву музично-естетичних смаків у підлітковому віці /Лі Жуйцін //Актуальні питання мистецької освіти та виховання. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – № 2 (10). – С.157-164.

2. Лі Жуйцін. Методи співацького навчання підлітків з метою формування їх музично-естетичного смаку / Лі Жуйцін //Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. – Вип. 23 (28). – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – С. 125-131.

3. Лі Жуйцін. Музично-естетичний смак підлітків у процесі співацького навчання як результат мистецького оцінювання /Лі Жуйцін // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського: педагогічні науки: зб. наук. праць [за ред. проф. Т.Степанової. - № 3 (58). – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. - С. 140-144.

4. Лі Жуйцін. Критеріально-рівнева характеристика розвиненості музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання /Лі Жуйцін // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – № 1 (11). – С. 180-188.

5. Лі Жуйцін. Методичне забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків /Лі Жуйцін //Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – № 4 (78). – С. 313-324.

6. Лі Жуйцін. Поетапна методика розвитку музично-естетичного смаку підлітків /Лі Жуйцін //Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – № 6 (80). – С. 109-119.

Статті в закордонних виданнях

7. Лі Жуйцін. Компонентна структура формування музично-естетичного смаку підлітків /Лі Жуйцін // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, 2018. – VI (68), Issue 164. – S. 51–55.

Праці апробаційного характеру

8. Лі Жуйцін. Музично-естетичний смак: гуманістичні орієнтири розвитку / Лі Жуйцін // Другі міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. – Київ, 2017. – С. 66-69.

9. Li Ruiqing. Methodological guidelines for the formation of musical-aesthetic taste of teenagers in the process of teaching singing /Ruiqing Li //Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. - Суми, 2017. – С. 186.

10. Лі Жуйцін. Шляхи розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання / Жуйцін Лі // Перші міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. – Київ, 2017. – С. 42–48.

11. Лі Жуйцін. Художній смак в контексті аксіологічних підходів /Лі Жуйцін // Функції дизайну у сучасному світі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Суми, 2018. – С. 156-161.

12. Лі Жуйцін. Методичні особливості розвитку музично-естетичного смаку учнів підліткового віку /Лі Жуйцін // Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. – Умань, 2018. – С. 170–172.

АНОТАЦІЇ

Лі Жуйцін. Методика розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2019.

Дисертація є комплексним дослідженням у галузі теорії та методики музичної педагогіки щодо проблеми розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. У роботі з'ясовано стан розробки досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній науці й мистецтвознавстві та схарактеризовано поняттєво-термінологічний апарат. Розроблено та теоретично обґрунтовано компонентну структуру розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. Визначено критерії, показники та рівні розвиненості музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. Розроблено поетапну методику розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. Експериментально перевірено ефективність запропонованої методики розвитку музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання.

Ключові слова: методика, розвиток, смак, музично-естетичний смак, співацьке навчання, підлітки.

Ли Жуэцин. Методика развития музыкально-эстетического вкуса подростков в процессе певческого обучения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2019.

Диссертация является комплексным исследованием в области теории и методики музыкальной педагогики по проблеме развития музыкально-эстетического вкуса подростков в процессе певческого обучения. В работе выяснено состояние разработки исследуемой проблемы в психолого-педагогической науке и искусствоведении и охарактеризован понятийно-терминологический аппарат. Разработана и теоретически обоснована компонентная структура развития музыкально-эстетического вкуса подростков в процессе певческого обучения. Определены критерии, показатели и уровни развития музыкально-эстетического вкуса подростков в процессе певческого обучения. Разработана поэтапная методика развития музыкально-эстетического вкуса подростков в процессе певческого обучения. Экспериментально проверена эффективность предложенной методики развития музыкально-эстетического вкуса подростков в процессе певческого обучения.

Ключевые слова: методика, развитие, вкус, музыкально-эстетический вкус, певческое обучение, подростки.

Li Ruiqing. Methods of development of musical and aesthetic taste of adolescents in the process of singing training. - As a manuscript.

Thesis for a candidate of pedagogical sciences degree in specialty 13.00.02 - theory and methodology of musical education. - National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. - Kiev, 2019.

The thesis is a comprehensive study in the field of the theory and methodology of musical pedagogy on the problem of the development of the musical and aesthetic taste of adolescents in the process of singing. The work clarified the state of development of the problem being studied in psychological and pedagogical science and art history and characterized the conceptual and terminological apparatus. The component structure of the development of the musical-aesthetic taste of adolescents in the process of singing training has been developed and theoretically justified. Criteria, indicators and levels of development of musical and aesthetic taste of adolescents in the process of singing training are defined. A phased methodology has been developed for the development of the musical-aesthetic taste of adolescents in the process of singing training. The effectiveness of the proposed method for developing the musical-aesthetic taste of adolescents in the process of singing training has been experimentally verified.

Keywords: methods, development, taste, musical and aesthetic taste, singing training, adolescents.